

5. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО), ФП. 136, оп. 6, спр. 134, арк.1-5.
6. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр. 532, арк.10.
7. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр. 739, арк.12.
8. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр.831, арк.13.
9. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр.831, арк.4.
10. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр. 739, арк.11.
11. ДАВО, ФП. 31, оп. 1, спр.606, арк.8.
12. ДАВО, ФП. 136, оп. 6, спр.831, арк.5.
13. Літературна Вінниччина. Альманах. Видання обласного будинку літератури й мистецтв ім.М. Коцюбинського. – Вінниця, 1936.
14. Постанова РПК, РВК і Політвідділу МТС про проведення весняної сівби 1934 року в Жмеринському районі. – Жмеринка, 1934. – 20 с.
15. Соломонова Т.Р. Книговидання у Вінниці на початку ХХ ст.// Подільська старовина: Наук. Зб. – Вінниця, 2003. – [Вип.3]. – С. 189-194.
16. Тимошик М.С. Історія видавничої справи: Підручник. – 2-ге вид., випралене. – К.: Наша культура і наука. 2007. – 496 с.

Т.М. Лебединская РОЗВИТИЕ ИЗДАТЕЛЬСКОГО ДЕЛА И ЛИТЕРАТУРНОГО ДВИЖЕНИЯ ВО ВРЕМЯ УСИЛЕНИЯ ТОТАЛИТАРНОГО СТРОЯ НА ПОДОЛЛИИ В 30-БІЕ – НАЧАЛО 40-Х ГОДОВ ХХ ВЕКА

В статтє предсталенны архивные материалы, которые являются ценными в изучении региональной истории Подолья, а в частности издательского дела на протяжении 30-х – начало 40-х годов ХХ столетия.

Ключевые слова: полиграфическое производство, издательство, литературное движение, Винницкая область.

T.M. Lebedinskaya DEVELOPMENT OF PUBLISHING AND LITERARY MOVEMENT WHILE STRENGTHENING PODOLLII TOTALITARIAN SYSTEM IN 30-IES – BEGINNING OF 40-IES OF XX CENTURY

In the article materials which are significant in stndiq of the regional history of Podillia, publishing in particuiar during 30s – 40 of the 20 th century are presented.

Keywords: polygraphic manufacture, printing-shops, literary movement, Vinnitsa region.

УДК 711.

О.А. Крижанівський

ОСОБЛИВОСТІ МІСТОБУДУВАННЯ НА ПОДІЛЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

У статті розглядається структура, рівні, фактори та принципи сталого просторового розвитку Барського району із точки зору теорії демоекосистеми, де культурно, соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселен, є основним предметом наукових досліджень у сфері містобудування, які розпочаті в 70-х роках минулого століття..

Ключові слова: теорія демоекосистеми, сталий просторовий розвиток Барського району, принцип компактності, принцип інваріантності структур, принцип визначальних ознак, елементи системи управління.

«Коли місцевість буде приносити багатий урожай, коли на ній багато людей будуть доживати до глибокої старості, якщо на цій місцевості будуть рости здорові та прекрасні діти, якщо будуть відмічатися правильні та часті народження дітей, при тому, щоб пологи у жінок були природними та без фізичних вад, це буде вказівкою на чудове повітря та води»

Леон Баттіста Альберті (1404 – 1472)

«Десять книг про зодчество»

Сталий розвиток населених пунктів – це соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних

покоління на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини. [Визначення терміну подано відповідно до загальних положень Концепції сталого розвитку населених пунктів, схваленої Постановою Верховної Ради України від 24 грудня 1999 року № 1359-XIV].

Концепція сталого розвитку міст відпрацьовувалась на багатьох міжнародних симпозиумах та конференціях, у їх хартіях, ухвалах і постановах, а саме на підставі: Конвенції про охорону світової культурної та природної спадщини (Париж, 16.11.1972 р.); Резолюції 41/1283 Генеральної Асамблеї ООН «Декларація про право на розвиток» (1986 р.); Програма дій ООН «Порядок денний на XXI століття», прийнятої на саміті «Планета Земля» («AGENDA 21») в Ріо-де-Жанейро (1992 р), та Програма дій з подальшого його впровадження, прийнятої на 19-ї спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН («Ріо+5») (1997 р); Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої Указом Президента України від 11.07.1998 р.; Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхус, 25.06.1998 р.); Європейської перспективи просторового розвитку (До збалансованого та сталого розвитку території ЄС) (ESDP) (1999); Постанови Верховної Ради України № 1359-XIV від 24.12.1999 р. «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів»; Лісабонської стратегії – ухваленої на засіданні Європейської Ради в Лісабоні у березні 2000 року; Європейської ландшафтної конвенції (Флорентійської конвенції) прийнятої Комітетом Міністрів (718 засідання) Ради Європи 19.07.2000 р.; Загальної декларації ЮНЕСКО про культурне різноманіття прийнятої на 31 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 02.11.2001 р.; Йоганнесбурзької декларації зі сталого розвитку «Від власних джерел до майбутнього» (2002 р.); Рамочної конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства (ETS N 199) Фаро, 27.10.2005 р.; Закону України N 2831-IV від 07.09.2005 р. «Про ратифікацію Європейської ландшафтної конвенції»; Лісабонської декларації «Мережі для сталого просторового розвитку Європейського континенту: Мости через Європу» (2006); Лейпцизької хартії європейського міста (2007 р.); Європейської хартії міст II: Маніфест нової урбаністики прийнятої Радою Європи (2008 р.); Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, затвердженої Розпорядженням КМ України від 03.09.2008 р. № 1163-р.; Стратегії розвитку туризму і курортів, схваленою Кабінетом міністрів України (2008 р.).

Поряд із міжнародною та вітчизняною правовою базою зі сталого розвитку за останні тридцять років проведені теоретично-методологічні дослідження містобудівної системи, які представлені в роботах представників сучасної української містобудівної школи: М.М. Дьоміна, Г.А. Заблоцького, Є.Є. Ключніченка, Г.І. Лаврика, В.Ф. Макухіна, Т.Ф. Панченко, А.М. Рудницького, Г.Й. Фільварова, І.О. Фоміна. Теоретико-методологічній основі самоорганізації і гармонічної спрямованості еволюції містобудівних систем присвячена робота В.О. Тімохіна. Еколого-містобудівному обґрунтуванню сталого розвитку урбанізованих територій України присвячена робота І.Ю. Устінової. Дослідженням проблеми ефективності та економічності, оптимізації і сталого розвитку містобудівних об'єктів, структурним особливостям їх планування присвячені роботи Ю.М. Білоконя, В.М. Вадімова, М.Я. Ксеневича, М.М. Кушніренка. Здебільшого, в цих роботах значна увага приділяється питанню сталого просторового розвитку великих міст та міських агломерацій.

Проблема формування екологічного та функціонального зонування територій міста відносно взаємодії містобудівних і природних факторів розкривається в роботах І.К. Бистрякова, А.П. Вергунова, О.А. Крижанівського, М.М. Кушніренка, О.В. Леснова, А.П. Оситнянка, І.В. Панченко, С.К. Саркісова, Н.М. Трубнікової.

У березні 2004 р. Верховною Радою України було затверджено Загальнодержавну програму розвитку малих міст. На сьогоднішній день в малих містах України склалася дуже складна економічна і соціальна ситуація. Реалізація соціально-економічних і культурних програм не підкріплена фінансовими ресурсами.

Останні десять років (час, коли Барська земля Поділля разом з усією Україною знаходиться в кризовому стані), стали початком пошуку відповідей на багато таких питань із проблем культури, історії та розвитку міста Бар і Барського краю, які не могли бути осмислені та вирішені в умовах тоталітарного режиму. Центр соціокультурного проектування і

.....
комунікативних технологій Інституту місцевої демократії та Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного виступили ініціаторами проведення «круглого столу» з актуальною для багатьох суб'єктів сучасного соціокультурного процесу темою: «Культурна, історична, архітектурна та природна спадщина Барської землі Поділля в контексті сталого просторового розвитку Європи». [3].

Як було відмічено на засіданні «круглого столу», відповідно до статистичних даних станом на 2006 рік в Україні налічується 349 малих міст, що становить 76% від загальної кількості всього – 458. Більшість із цих міст має багатовікову історію. Але сьогодні значна кількість малих міст України віднесена до категорії депресивних, хоча саме вони багаті на унікальні історичні та архітектурні пам'ятки. Тому їхній розвиток є невідкладною справою держави не тільки з позицій сьогодення, але й для майбутніх поколінь. Малі міста з великою історією можуть перетворитися на вагомих донорів державного бюджету за рахунок розвитку туризму, у тому числі й міжнародного, як приклад використання одного із пріоритетних внутрішніх ресурсів і резервів містобудівної діяльності, міського середовища і урбанізованого оточення малих міст України [3].

Увага авторів та учасників проекту спрямована на провідні способи сучасної організації громадського життя й управління суспільством, а саме на соціальне та соціокультурне проектування. Для експертів та науковців важливим є те, що соціокультурне проектування як одна із сучасних науковомістких технологій вирішення проблем в умовах максимальної невизначеності задач та варіативності їх можливих рішень, інтегрує в собі методи цілої низки наук, які одночасно мають власні проектні засоби. Важливо й те, що, на відміну від традиційних видів проектування, цей інноваційний метод соціального управління спрямований на ту соціальну діяльність, що змінює соціум та його форми та створює умови майбутнього людини й суспільства.

Завдяки цьому проекту місто Бар і Барський район уперше в їх історії почали розглядатися як соціокультурне формування, яке, з точки зору перспективи сталого європейського просторового розвитку і планування, має будуватися на принципах політики просторового розвитку, зокрема, таких, як захист природи і культурної спадщини; забезпечення рівності в доступності інфраструктури і знань тощо.

Реалізація концепції сталого розвитку населених пунктів на території Барської землі Поділля передбачає моделювання наукоємкої містобудівної системи з подальшим її впровадженням та управлінням. Культурно, соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень є основним предметом наукових досліджень у сфері містобудування, які розпочався в 70-х роках минулого століття з впровадженням системного підходу в архітектурне та містобудівне проектування. Дослідження різнохарактерних компонентів, таких, як людина, штучне середовище та природне середовище, привело до пошуку найбільш загальних законів, принципів, які характерні об'єктам різної природи – соціальним, біологічним та природним. Сфери наук – соціологія, економіка, екологія, архітектура та містобудування – розпочали розглядатися не окремо, а як складові однієї системи. Об'єктом проектування, прогнозування та управління стала екологічна система «населення – природне середовище – архітектура», тобто «демоекосистема». Теоретичні основи демоекосистеми були сформовані професором Г.І. Лавриком в 1979 році в його докторській дисертації «Методологічні проблеми дослідження архітектурних систем» [4]. На основі цієї роботи в процесі подальшого дослідження демоекосистеми передбачається злиття наук, які вивчають взаємодію системи «населення – природне середовище – архітектура», в єдину науку – демоекологію. У процесі реалізації концепції сталого розвитку населених пунктів України ця методологічна модель залишається актуальною і сьогодні.

Теоретичне осмислення культурно-історичної спадщини Барської землі Поділля як цілісної територіально-культурної системи природних ландшафтів, людських поселень з їх культурно-історичним, освітянсько-просвітницьким та духовно-релігійним центром – містом Бар – потребує сучасних міждисциплінарних досліджень із залученням різних галузей гуманітарних знань, які досі ще не проводилися. Визначення системоформуючих елементів, які впливають на режим функціонування системи, надасть можливість моделювати, прогнозувати та управляти демоекосистемою Барської землі Поділля. Організація проведення таких наукових робіт є частиною плану дій Центру соціокультурного проектування та комунікативних технологій Інституту місцевої демократії, яка має назву: «Барська земля Поділля – європейський вимір для сталого розвитку» (автори М.М. Мосунов, О.А. Крижанівський) [3].

Серія: ІСТОРІЯ

Стаття має на меті розглянути структуру, рівні, фактори та принципи сталого просторового розвитку Барського району з точки зору теорії демоекосистеми. Об'єктом дослідження виступає демоекосистема Барського району.

Структура демоекосистеми Барського району складається з трьох блоків: населення, природне середовище, штучне середовище. Фактори, які впливають на функціонування цих блоків, відображені в таблиці 1.

У демоекосистемах діють практично всі загальносистемні принципи: зворотного зв'язку, цілісності, ієрархічності структури, інваріантності. Г.І.Лаврик в демоекосистемах виділяє і ряд специфічних принципів. Це, зокрема, принципи: компактності, визначальних ознак, інваріантності структур.

Таблиця 1. Фактори, що визначають сталий просторовий розвиток і функціонування демоекосистеми Барського району (на основі робіт Г.І. Лаврика [4] та В.П. Алексєєва [1])

ФАКТОРИ	
Зовнішні	Внутрішні
НАСЕЛЕННЯ	
Демографічні	<ul style="list-style-type: none"> • Створення соціально необхідних умов середовища • Забезпечення умов руху населення • Забезпечення умов зайнятості населення • Забезпечення культурних зв'язків • Функціональна структура виробничої та невиробничої сфер діяльності
Культурні*	
Соціальні	
Економічні	
ШТУЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	
Науково-технічні	<ul style="list-style-type: none"> • Конструктивно-технологічне рішення елементів штучного середовища • Розміщення матеріальних об'єктів виробництва • Розміщення матеріальних об'єктів сфери споживання • Ефективність використання капітальних вкладів • Розміщення комунікацій (засобів зв'язку між елементами системи)
Сфера виробництва	
Сфера споживання	
ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	
Геокосмічні**	<ul style="list-style-type: none"> • Захист від зовнішнього середовища • Території ландшафтів для виробництва та споживання • Природні ресурси для сфери виробництва та споживання • Охорона природи (гео- та біосфери)
Природно-кліматичні**	
Геохімічні**	
Біотичні**	
Природні ресурси	

Примітка:

* культурний фактор може бути як каталізатором, так і руйнівником цілісності системи (доповнення автора)

** виділені фактори природного середовища, які, за визначенням В.П. Алексєєва [1], впливають на адаптацію організму людини до конкретного природного середовища.

Суть принципу компактності полягає в тому, що кожний процес або явище в живій та неживій природі прагне до мінімально необхідних затрат енергії. В архітектурі це виражається мінімумом затрат праці та матеріалів і максимумом ефективності у функціональному та естетичному відношенні.

При моделюванні систем принцип інваріантності структур є одним із фундаментальних загальносистемних принципів у демоекосистемі, який дозволяє у різнохарактерних культурних, соціальних, економічних та природних процесах знаходити функціональну спільність та відображати ці процеси одною формальною моделлю при моделюванні архітектурних систем [5].

Коли йде мова про формування моделі сталого розвитку демоекосистеми, така модель формується на основі принципу визначальних ознак. Згідно цього принципом здійснюється відбір та опрацювання лише тої інформації, яка буде впливати на режим функціонування системи.

У процесі наукового аналізу демоекосистему Барського району можна розділити на компоненти за двома ознаками – просторовою та функціональною.

Відповідно до принципу визначальних ознак компоненти демоекосистеми із функціональної точки зору (за Г.І. Лавриком) мають три основні системоформуючі елементи, які впливають на функціональну цілісність системи. Це енергетична, інформаційна та матеріальна складові системи. Формальна модель, яка відображена на малюнку, виявляє функціональну спільність у культурних, соціальних, економічних та природних процесах в блоках «Населення», «Штучне середовище», «Природне середовище». Сьогодні необхідно ввести четвертий системоформуючий елемент – утилізація відходів функціонування компонентів демоекосистеми.

Принцип визначальних ознак дає змогу моделювати, прогнозувати та управляти структурою демоекосистеми не залежно від її ієрархії. Відповідно до вищезазначеної формальної моделі, сталий просторовий розвиток Барського району буде забезпечений через стабільність, неперервність вхідних та вихідних інформаційних, енергетичних і матеріальних потоків у блоках «Населення», «Штучне середовище», «Природне середовище» на різних його рівнях.

Функція управління процесами взаємодії будь-якої системи передбачає аналіз вихідних параметрів системи, порівняння результатів виміру із деякими еталонами з наступним впливом на вхід системи (регулювання, корегування входу) з метою відновлення заданого режиму роботи. Управління здійснюється за допомогою інформаційного «зворотного зв'язку» [2]. Це загальне визначення можна використати до управління процесами в демоекосистемі. Необхідно відмітити, що процес управління в демоекосистемі аналогічний процесам, що відбуваються в організмі людини при порушенні обміну речовин і виникають під впливом внутрішніх або зовнішніх факторів. Організм намагається відновити порушену рівновагу, компенсуючи зміни, що виникають на вході системи (явище гомеостазису).

Управління демоекосистемою – не самоціль, а засіб досягнення мети, що дозволяє зробити систему більш гнучкою і підвищити ефективність її роботи. Мета управління демоекосистемою – це попередження порушень у роботі системи, а не виправлення їхніх наслідків. «Чутливість» системи характеризується величиною відхилення від еталону, при якій система починає здійснювати відповідні регулюючі впливи. «Сталість» – це здатність системи підтримувати на протязі певного часу вибраний режим функціонування. «Швидкість реакції» характеризує швидкість, з якою система може корегувати процеси, що виникають при відхиленні від заданого еталону [2].

В управлінні демоекосистемою можна виділити чотири основні параметри:

- 1) стан або параметри, що знаходяться під контролем;
- 2) чутливий елемент (датчик) або метод виміру даного параметра чи стану;
- 3) блок управління або прилад, який порівнює результати, що отримані при вимірі, із запланованим еталонном і управляє механізмом корекції відповідно до потреб системи;
- 4) блок впливу або механізм, що здатний здійснювати зміни в системі.

Перший елемент управління – стан або параметри, що знаходяться під контролем. На початковій стадії проектування – це умови навколишнього природного та штучного середовища, аналіз вхідних інформаційних, енергетичних, матеріальних ресурсів, які забезпечують систему підтримки упродовж певного часу вибраного режиму функціонування. До першого елемента управління належить також контроль зберігання та утилізації відходів життєдіяльності вибраної моделі демоекосистеми.

Другий елемент управління – датчик, який призначений для виміру параметрів системи, контролю швидкості вхідних функціональних потоків та його опрацювання. Одиницею виміру є людина, її матеріальні та духовні потреби. Відсутність моніторингу параметрів системи, її енергетичних, інформаційних та матеріальних потоків спричинює до виникнення глобальних проблем.

Проблема 1: Швидкість використання природних ресурсів для підтримки штучного (архітектурного) середовища починає перевищувати швидкість відновлення цих ресурсів. Це віковична проблема «поля врожаю» (за С. Одумом [6]), екологічної ємності (за І.Ю.Устиною [7]).

Проблема 2: Забезпечення сталості штучного (архітектурного) середовища та соціально-економічного зростання здійснюється за рахунок спрощення, трансформації зв'язків між компонентами природного середовища та заміни їх на штучні компоненти.

У природі існує закон внутрішньої динамічної рівноваги. Будь-які зміни в компонентах природного середовища призводять до якісних та кількісних змін енергії, інформації та речовини в цілому. Наслідком цього закону в природі є принцип «дії – протидії». Для біосфери, як і для самого організму людини, характерне явище гомеостазису. Біосфера, як живий, цілісний планетарний організм, намагатиметься відновити порушену рівновагу, компенсуючи зміни, що виникають на вході системи. Процес відновлення рівноваги відбувається не завжди на користь людині. Створене людьми штучне середовище, біосфера може розглядати як інерідне явище і намагатиметься привести штучне середовище в рівновагу з навколишнім середовищем або відторгнути його від себе. Так само діє і живий організм, якщо в нього потрапляють віруси або сторонні тіла. За законом самозбереження, живий організм, що має достатній імунітет, не допустить знищення своєї форми існування. Він почне виробляти антитіла, які виштовхують або знищують інерідні тіла, не допускаючи порушення рівноваги та життєдіяльності цілісної системи. Не тільки для біосфери, але й для Землі в цілому, як для живого кристалу, характерне явище гомеостазису, і поділ на живу та неживу природу є умовним.

Процеси між різними компонентами природи відбуваються з різною швидкістю в просторі і часі. Традиційно прийнято вважати, що процеси, які здійснюються в геологічному середовищі, порівняно з процесами в соціальному середовищі здійснюються у надто великому проміжку часу, і ними можна нехтувати при містобудівному освоєнні території. Це спричинило формування світоглядного ставлення до геологічного середовища як до «кам'яної твердині», мертвої «косної матерії».

Фундаментальні сучасні геофізичні дослідження показують, що ми живемо в універсальному геодинамічному режимі, який реалізується у двох принципово різних формах – у штильовому, довгостроковому часі і в аномальному, короткочасному [8]. В умовах штилю природних катастроф, масштабних технологічних аварій та погодно-кліматичних аномалій не існує. Вони реалізуються виключно в короткочасних аномальних ситуаціях, діючи фактори яких локальні, комплексні та кумулятивні. Дослідження найбільш небезпечних локальних деформацій режиму високочастотної геодинаміки в зонах тектонічних розломів на сьогодні в геології не проводяться. Таким чином, біфуркація в геології, яка відома як високоорганізований процес із переходом сталої системи в нестабільний стан, що відбувається в зонах високочастотної геодинаміки, може поставити під загрозу можливість сталого розвитку території на значний період. У теорії містобудування сталість розглядається здебільшого як стан (а не процес), який має обмеження в часі і просторі. Тому для реалізації концепції сталого розвитку в містобудівному проектуванні особливу увагу необхідно приділяти зонам геоекологічного ризику.

Досвід містобудівного проектування свідчить про те, що ставлення до природного середовища як до «технічної системи», в котрій природні умови залежать тільки від техніко-економічних факторів, призводить до серйозних порушень балансу навколишнього природного середовища. З екологічними проблемами тісно пов'язані соціальні конфлікти.

Третій елемент управління служить для визначення необхідності проведення корекції та видачі корегуючого сигналу. Блок управління базується на етичній, філософській та релігійній основі, що є узагальненням досвіду оптимальної взаємодії людини і природи. Саме філософія є основою для розвитку методології проектування, визначення мети існування тої чи іншої демоекосистеми.

Виходячи із закону внутрішньої динамічної рівноваги, будь-які зміни в системі управління демоекосистемою, а саме: зміна світогляду в суспільстві, що призводить у свою чергу до зміни пріоритетів в суспільстві; зміна характеристик природного середовища; функціональне використання території – призводитиме до виникнення біфуркації в демоекосистемі, тобто створення нестабільних умов функціонування системи.

Питання взаємодії людини із зовнішнім середовищем, визначення місця її в світі складає основну проблему особистості у філософії. Філософське осмислення самого поняття особистості визначатиме подальший характер взаємодії людини із зовнішнім середовищем. Із цього моменту в філософії необхідно розпочинати пошук та визначення причин існування екологічних проблем.

Архітектор в екологоорієнтованому проектуванні виступає як координатор міждисциплінарної взаємодії при зборі коректної вихідної інформації про стан компонентів зовнішнього середовища. Результати передпроектного аналізу є основою для подальшого формування планувальних обмежень та пріоритетів і розробки концепції функціонального використання території.

Четвертий елемент управління – це засоби для проведення корегуючих впливів. У даному випадку корегуючий вплив здійснюється містобудівними, архітектурними та інженерними засобами. Ці засоби здебільшого будуть залежати від функціонального використання конкретного ландшафту.

Отже, для реалізації концепції сталого просторового розвитку населених пунктів в Україні сьогодні існує, з одного боку, потужна міжнародна правова база, з іншого – вітчизняна теоретично-методологічна основа в сфері містобудування.

Визначається місце теорії містобудування в методологічному забезпеченні в проектуванні, прогнозуванні та управлінні різнохарактерними процесами життєвого середовища, які характерні об'єктам різної природи – соціальним, біологічним та природним.

Виходячи із вищеназваного, виникає необхідність у визначенні основних принципів формування цілісного екологоорієнтованого світогляду в професійній діяльності архітектора.

1. Цілісний світогляд базується на основі формування та розвитку системного мислення, початком якого є осмислення та використання на практиці принципу визначальних ознак при виявленні системоформуючих елементів, які впливають на функціонування блоків демоекосистеми – «населення», «штучне середовище», «природне середовище».
2. Повна відмова від відомчого розмежування в науці та сприяння в міждисциплінарній взаємодії фахівців, особливо на початковій стадії проектування. Таким чином, архітектор може виступати координатором творчого процесу при формуванні сталого просторового розвитку населених пунктів.
3. Особлива увага приділяється передпроектному аналізу території. Її необхідно виділити в окрему та самостійну наукоємку стадію проектування.
4. Поступовий перехід від комплексного до системного методу аналізу, в основі якого лежить не аналіз окремих факторів, а аналіз функціональних процесів, що відбуваються при взаємодії між факторами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев В.П. Географические очаги формирования человеческих рас. –М.: «Мысль», 1985. – 236 с.
2. Джонсон Р., Каст Ф., Розенцвейг Д. Системы и руководство. Пер. с англ. под ред. Гаврилова Ю.В. и Печатникова Ю.Т. –М.: «Советское радио». –1971. –648 с.
3. Культурна, історична, архітектурна та природна спадщина Барської землі Поділля в контексті сталого просторового розвитку Європи: Матеріали засідання «Круглого столу», м. Київ, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2 липня 2009 р. / Редкол.: М. М. Мосунов (відп. ред.), О. А. Крижанівський, Г. А. Войцехівська, Д. О. Мироненко; Мінрегіонбуд України, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, Центр соціокультурного проектування та комунікативних технологій Інституту місцевої демократії, Барська районна державна адміністрація, Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, Інститут інвестиційної стратегії регіонального розвитку, Київський національний університет будівництва і архітектури, Міжнародне товариство прав людини — Українська секція. — К., 2010. — 88 с.
4. Лаврик Г.И. Методологические проблемы исследования архитектурных систем. Дис. докт. архитектуры: 18.00.01. /КИСИ. – К., 1979. – 251 с.
5. Лаврик Г.И., Демин Н.М. Методологические основы районной планировки. – М.: Стройиздат, 1975. – 97 с.
6. Одум Е. Экология. Пер. с англ. и предисл. проф. Алпатова В.В. – М: «Просвещение», 1968. – 168 с.
7. Устінова І.І. Еколого-містобудівне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій України: автореф. дис. канд. архітектури: 18.00.04 / КНУБА. – К., 2005. – 19 с.
8. Яницкий И.Н. К тайне всемирного потопа. –М.: Дом Женщины, Гелиос, 2001. –104 с.

Крыжановский А.А. ОСОБЕННОСТИ ГРАДОСТРОЕНИЯ НА ПОДОЛИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX В.

В статье рассматривается структура, уровни, факторы та принципы устойчивого пространственного развития Барского района с точки зрения теории демоекосистемы, где культурно, социально, экономически и экологически сбалансированное развитие городских и сельских мест,

.....
является основным предметом научных исследований в сфере градостроительства, которые начаты в 70-х годах прошлого столетия.

Ключевые слова: теория демоэкосистемы, устойчивое пространственное развитие Барского района, принцип компактности, принцип инвариантности структур, принцип определяющих признаков, элементы системы управления.

Kryzhanovsky A.A. FEATURES OF TOWN-PLANNING ON PODOLIA ПОДОЛИИ In the SECOND HALF OF XX C.

In the article is examined structure, levels, factors that the principles of the sustainable three-dimensional development of region of the Bar from the point of view of the theory of the demoekosistemy, where in a cultured way, socially, the economically and ecologically balanced development of urban and rural places, is the basic object of scientific studies in the sphere of the town buildings, which are begun in the 70's of past century.

Key words: the theory of the demoekosistemy, the sustainable three-dimensional development of region of the Bar, the principle of compactness, the principle of the invariance of structures, the principle of the determining signs, the elements of control system.

УДК 72.03(477.44)

Г.А. Войцехівська, О.П. Пацеля

ІСТОРІЯ МАЛИХ МІСТ УКРАЇНИ: МІСТО БАР ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене історії міста Бар Вінницької області.

Ключові слова: малі міста України, бібліотечний проект

У 2008 р. Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В.Г. Заболотного започаткувала новий культурно-просвітницький проект «Історія малих міст України» у форматі бібліотечного клубу «Національні святині». Першим досліджуваним містом у цьому проекті стало мальовниче історичне місто Бар Вінницької області [2, 4].

Українське місто Бар – сучасний районний центр у Вінницькій області, розміщений на лівому березі річки Рів. Давнє місто Рів, що знаходилося на правому березі річки, згадується в історичних документах 1401 р. Тепер там знаходиться село Чемериси-Барські.

З дослідження історії Барського староства, яке провів М. Грушевський [3], відомо, що в 1538 р. за дорученням Бони Сфорци – королеви Польщі – в заплаві ріки Рів розпочато будівництво замку, який отримав назву Бар на честь італійського міста Барі, де Бона Сфорца народилася. Це будівництво поклало початок заснуванню міста й відкрило нову сторінку в історії України та Польщі.

Друковані джерела свідчать, що в XVI-XVIII ст. місто Бар було дуже відомим у Східній Європі та на Поділлі у зв'язку з його магдебурзьким статусом, замком і укріпленнями, місцезнаходженням і значенням як центру ремесел і торгівлі. Місто неодноразово потрапляло до описів іноземних мандрівників того часу. Упродовж XVI-XVIII ст. воно було адміністративним центром Барського староства Подільського воєводства, «залізним щитом» південного кордону Речі Посполитої у XVI ст., цитаделлю на межі Східного і Західного Поділля. У той час вирували значні політичні події та пристрасті у зв'язку з постійними нападами татар, турків, походами козацьких військ Максима Кривоноса й Богдана Хмельницького в роки національно-визвольної війни середини XVII ст., рухами опричників, повстаннями гайдамаків. Місто Бар було центром військово-політичного об'єднання, відомого в історії як Барська конфедерація. Розгром повстання конфедератів у 1772 р. російськими військами стало приводом для першого поділу Речі Посполитої. З приєднанням Правобережної України до Росії Бар увійшов у 1793 р. до її складу як повітове місто, а з 1797 р. набув статусу заштатного міста Могилівського повіту Подільської губернії. У другій половині XIX ст. Бар став значним торговельно-ремісничим містом. Розвиток промисловості та ремесел сприяв виникненню культурно-освітніх закладів.

Дослідженню історії міста Бар приділяли увагу відомі вчені, серед яких М. Грушевський, В. Гульдман, М. Орловський, О. Пламеницька, Є. Сіцінський, В. Січинський, М. Яворовський [8, 9]. З Барського краю походить багато відомих людей: народний месник